

AZ ÖKUMENIKUS KÉRDÉS EGYHÁZJOGI VONATKOZÁSAI

BOLERATZKY LÓRÁND
egyetemi magántanár

Bibó István egy kevésbé ismert tanulmányában, az *Uchroniában*¹ arról írt, hogy ha az egyház alkotmányozására irányuló XVI. századi mozgalom győz – és kis híján győzött –, akkor a reformáció elmaradt volna és a katolikus-protestáns kompromisszum megmenthette volna az egyház egységét. Így az egyház megmaradt volna az egész európai szellemi élet keretének, a felvilágosodás, liberalizmus, szocializmus, modern tudományosság, humanizmus, demokratizmus mind keresztény egyházi keretek között zajlottak volna. Mivel azonban az egység nem maradt fenn, a katolikus egyház és a protestáns egyházak is más-más úton haladtak annak ellenére, hogy az ‘unum corpus christianum’ eszméje sokáig továbbélt.

Közismert tény, hogy Luther nem akart új egyházat alapítani, hanem csak a régit szerette volna megreformálni. Az evangélikus egyházat még 1555. után is – amikor a jogi megalakulását tenni lehet – számtalan kötelék kapcsolja össze a régi egyházzal, amelytől voltaképpen nem is szakadt el. Sőt, a továbbra is fennálló szoros kapcsolatokra utal az a tény, hogy Luther beszédeiben állandóan az egyházatyákra utal, valamint az is, hogy a XVII. században Malakóczy Miklós báró Vízkovics zágrábi püspökhöz írt levelében azt írja, hogy a jó hitet vallja, mert „katolikus”.²

Amikor a protestáns egyházak követői jelentősen gyarapodtak, a hívek öntudata fokozatosan erősödött, mindez a külsőségek, a különbözőségek kimélyüléséhez vezetett.

A hitbeli együvé tartozás gondolata a nemzetközi szerződésekben is kifejezésre jut, amit az 1648. évi westfáliai és az 1707. évi altránstádti békeszerződések is eléggé bizonyítanak.³

A felvilágosodás eszmeáramlata ugyan az együvé tartozás gondolatát hátráltatta azal, hogy a hangsúlyt az egyes emberre és annak erényeire helyezte, de az ökumenikus

¹ BIBÓ ISTVÁN: *Uchronia. Confessio*, 90/a 5–12. (Az ‘uchronia’ az utópia párját jelenti.)

² JOZEF PINDOR: *Die evangelische Kirche Kroatien*. Slawoniens, Essek, 1902., 54.

³ HANS LIERMANN: *Lutherische Kirche und Ökumene. Ein Beitrag zur Geschichte des ökumenischen Kirchenrechts. Archiv für evang. Kirchenrecht*, 1937/2. 81.

eszme mégsem homályosult el, mert kiváló személyiségek, köztük Leibnitz, Calixtus, Molanus abbé és főleg Schleiermacher új szempontok felvetésével elősegítették az ökumenikus gondolat megizmosodását.⁴

Schleiermacher fejtegetései – akit Söderblom uppsalai érsek „az ökumenicitás atyjának” nevezett – a *Glaubenslehre* című munkában⁵ láttak napvilágot és rendkívül fontosak voltak. Ebben azt hangoztatta, hogy a kereszténységnek egyházakra való széttagozódását nemcsak a világi eszméknek az egyházba való behatolása idézte elő, hanem olyan tényezőknek is kell tulajdonítani, amelyek hozzájárulnak az egyházban érvényesülő szellemiség kialakulásához. Ezek közé sorolja a nyelvi és nemzeti közösségeket, mint zárt szellemi individuumokat, továbbá a nagy történeti személyiségeket, akik a keresztény egyházak egyes típusait különleges erővel jelenítik meg, és így a közösségre alakítólag hatnak. Mindezt szerinte nem lehet az egység megbontásának tekinteni, mert a tagok Krisztus fősége alatt a különbözőségben is egységet, és az egységben is különbözőséget képviselnek. Ez óvja meg az egyházakat az uniformizálódás folytán reá váró elszíntelenedéstől.

A kereszténységen belül a differenciálódó és integrálódó irányzatok polaritása állapítható meg, mert mindannyiszor, amikor a kereszténységen belül elszakadások fordulnak elő, nem hiányozhatnak az egyesítésre irányuló törekvések sem. Mint erkölcsi alapelv ez azt jelenti, hogy a látható egyház különböző részei között a kapcsolatok teljes megszüntetése keresztényellenes. Eszkatológiailag megfogalmazva ez azt jelenti, hogy a keresztény egyházak közötti elszakadások csak átmenti jellegűek. Természetes, hogy Schleiermacher mindebből csak az egyéni magatartásra vont le következtetést, nem pedig az ökumenikus programra. Megállapítja azonban azt is, hogy minden vallásfelekezetet a keresztény kegyesség különböző mértékű megnyilatkoztatása, és a keresztény hittartalom annál kevésbé fog csorbulni, minél inkább érvényesül ott a szeretet ereje. Minden egyházban az ige és a szentségek révén a lelki egyház jut kifejezésre, de egyikben sem tökéletesen, mert mindenütt emberi tökéletlenség korlátozza és homályosítja el. A kereszténység erejének fokozása érdekében szükség van a keresztény egyházak közti együttműködésre, mert ma már az egyes egyházak élete és alkotmánya nem függetleníthető az egyetemes kereszténységtől.

Annak ellenére, hogy látszólag csak dogmatikai kérdéstről van szó, a következmények jogi természetűek. A kereszténység ugyanis nemcsak Istenbe vetett hit, hanem együttal erkölcs is. Az egyházak ökumenikus élete megkívánja, hogy az együttműködés jogi keretek között történjék. A jog teremti meg ugyanis a feltételek egy részét, ez védi meg az egyház életét idegen zavaroktól, és ez biztosít az egyházak részére a világ egyházai között őt megillető helyet.

Ezzel a megállapítással azonban előtűnik az ökumenikus kérdés egyházjogi megoldásának nehézsége is. Ha ugyanis ökumenikus mozgalom alatt nemcsak a hitbeli, hanem a szervezeti egységre irányuló törekvéseket is értjük,⁶ akkor az egyház

⁴ BOLERATZKY LÓRÁND: Az ökumenikus kérdés az evangélikus egyházjog tükrében. *Evangelikus Theológia*, 1947. 51.

⁵ SCHLEIERMACHER: *Glaubenslehre*. 11. 374–375.

⁶ BOLERATZKY (1947) i. m. 49.

fogalmának kérdése befolyásolja az egyes egyházak állásfoglalását, így elsősorban a katolikus egyházét, mivel ott az egyház fogalmához szükségesnek tartja a jogi fogalomnak a vallási fogalmat körülölelő egységét, és a lelki egyház Istentől rendelt jogállapotához a pápa primátusát is hozzátartozónak tekinti.

Ez a magyarázata annak, hogy a katolikus egyház kezdetben tartózkodó magatartást tanúsított az ökumenikus mozgalmakkal kapcsolatban, és ezt leghatározottabban az 1928. január 6-án megjelent *Mortalium Animos* kezdetű enciklika hangoztatta.⁷ Az ökumenikus gondolat megerősödése 1964. óta szemmel látható a katolikus egyházban.

Lényegében ugyanez érvényes az ortodox egyházra nézve is, amely a presbiteri, diakónusi és püspöki hivatalt, melyeket maga Krisztus alapított, a lelki egyház szempontjából elengedhetetlenül szükségesnek tartja a karizmák terjesztéséhez. Viszont az anglikán egyház az ordinációban isteni rendelkezés alapján alapuló szakrális cselekményt lát, amely nemcsak a püspöki hivatal viseléséhez szükséges karizmát adja, hanem a püspökben a 'successio apostolica' folytán az ordináció közvetítőjét látja, aki az egyház látható egységét helyreállítja.⁸

Az ökumenikus mozgalom zászlóvivői a protestánsok voltak, elsősorban pedig a misszionáriusok érezték legjobban, hogy mit jelent a kereszténység megosztottsága. A protestáns egyházak egységre irányuló törekvéseit tulajdonképpen az 1910-ben Edinburghban üléselő Faith and Order (Hit és Szervezet) indítja el, ahol 90 egyház képviselőjének a részvételével világkonferenciát tartanak.⁹

Az első világháborút követően közvetlen vallási szükségletként jelentkezik az 1925. évi Life and Work, az ún. gyakorlati kereszténység konferenciája, amelyen a katolikusok kivételével 661 delegátus jelent meg.¹⁰ Ez a konferencia Söderblom Nathan uppsalai érsek személyével elválaszthatatlanul összeforrt. Az egyházak teljes egyenjogúsága alapján, a szeretet hatalmával kívánta a keresztény egyházak egységét szolgálni. Söderblom nemcsak a katolikus 'felszívás' módszere ellen foglalt állást a pápa primátusának fenntartása mellett, hanem a „faith and order” megoldási módja ellen is erélyesen síkraszállt, mert ez a hitvallás és az egyházalkotmány alapvető kérdéseiben történő megoldást tartja szükségesnek. *Die Einigung der Christenheit*¹¹ című munkájában azt hangoztatja, hogy az Ige többet jelent minden szervezetnél, és a közös hitben való épülés fontosabb, mint maga a szervezet. Semmiféle törvény vagy intézmény nem tudja a keresztények igazi egységét biztosítani, hanem csak az evangélium. Az egység célja nem lehet az uniformizálódás, hanem a közös bűnvallás, és az egyház közös feladatainak a felismerése. Azért van sok egyház, mert nem engedelmesskedünk fenntartás nélkül Jézus Krisztusnak.

Bár a konferencia eredeti célkitűzése szerint csak szociális téren kívánta az együttműködés megerősítését, a konferencia mind dogmatikai, mind egyházjogi

⁷ CSERHÁTI JÓZSEF: *A II. Vatikáni zsinat tanítása*. Budapest, 1986. 385.

⁸ GÜNTHER HOLSTEIN: *Die Grundlagen des evang. Kirchenrechts*. Tübingen, 1928. 395.

⁹ BOLERATZKY LÓRÁND: *Magyar evangélikus egyházjog*. Budapest, 1988. 449.

¹⁰ ADOLF DEISSMENN: *Die Stockholmer Weltkirchenkonferenz*. Stockholm, 1926, 466–467. (Vorgeschichte, Dienst und Arbeit der Weltkonferenz für Praktisches Christentum. 19–30 August 1925.)

¹¹ SÖDERBLOM i. m. 14., 20., 126.

eredmények tekintetében korszakalkotónak tekinthető. Az Ökumenikus Tanács életre keltésével – mint Söderblom mondja – közös beszélő cső létesült, melyen keresztül ki lehet kiáltani azt, amit az egész világgal tudatni szeretnénk.

A további konferenciákon a fejlődés a lelki egyház egységének irányában, a résztvevő egyházak jogképességének és cselekvőképességének elismerése mellett, igen eredményesen folyik, az 1938. évi utrechti konferencián sor kerül az ökumenikus mozgalom két ágának az egyesülésére.¹²

A második világháború kitörése ugyan megakadályozta a 'világzsinat' összehívását, azonban a megkezdett munka a háború alatt is tovább folyt. 1946-ban keltik életre az Egyházak Világtanácsa Nemzetközi Ügyek Bizottságát (Commission on International Affairs, röviden C.C.I.A.), amely szoros kapcsolatot tart fenn az Egyesült Nemzetek Szervezetével és egyéb speciális szerveivel, mint pl. az Unescoval és a Nemzetközi Munkaügyi Hivatallal. Nemzetközi síkon különösen az emberi jogokkal, köztük a vallásszabadsággal kapcsolatos deklarációval, valamint a nemzetközi biztonsággal és a világbéke fenntartásával kapcsolatos leszerelési kérdésekben tett nyilatkozatok kidolgozásánál, valamint a menekültügyi problémáknál játszott fontos szerepet.¹³

Az Egyházak Világtanácsának Amszterdamban 1948. augusztus 23-án történt megalakulását a reformáció óta legjelentősebb eseményként értékelték, melyen 44 ország 147 egyházának 351 delegátusa vett részt.

A közgyűlés az Egyházak Világtanácsa alapokmányának elfogadásával¹⁴ az ökumenikus mozgalom számára jogi síkon teremtett biztos alapokat. Különösen a IV. bizottság munkája volt fontos, amely a hatalom, a háború, a béke, a kelet és nyugat közötti feszültség okaival, a jog uralmával, az emberi jogok és alapvető szabadságok kérdésével foglalkozott.

Az Egyházak Világtanácsa azoknak az egyházaknak a közössége, amelyek Jézus Krisztus Urunkat a Szentírás értelmében Istenüknek és Üdvözítőjüknek elismerik, és ezért közösen teljesíteni igyekeznek azt, amire elhivattak, Isten, az Atya, a Fiú és a Szentlélek dicsőségére. Az Egyházak Világtanácsa nem akar egyházak feletti egyház, még kevésbé egyházpolitikai célok szolgálatában állni, hanem egyfajta segítséget nyújtó központ kíván lenni. Az egyházak szövetsége, amelynek nincs hivatalos teológiája. Különösképpen az egyházszakadást előidéző tradíciókkal, de főleg minden egyház egységesítő funkciójával, és erre tekintettel az egyházi rend problémájával foglalkozik. Mindezt arra a paradoxonra is figyelemmel, hogy miként értelmezhető és alakítható az „egység a különbözőségben”.¹⁵

A katolikus egyház ökumenikus magatartásának a kialakulását elsősorban az 1918. május 20-án hatályba lépett Codex Iuris Canonici akadályozta, amely vegyes házasság esetében az összes gyermeknek a katolikus vallásban való nevelését kívánta meg.¹⁶ Ez a magatartás 1959-től, a II. Vatikáni Zsinat összehívásától, illetve az

¹² BOLERATZKY (1988) i. m. 452–456.

¹³ HANNES ENGELHARDT: Der Ökumenische Rat der Kirchen. *Archiv des Völkerrechts*, 1961/1962. 9. Band 300–301.

¹⁴ Az alkotmány szövegét lásd BOLERATZKY (1947) i. m. 460–465.

¹⁵ ERIK WOLF: *Ordnung der Kirche*. Frankfurt am Main, 1961/11. 762.

¹⁶ Codex 1061 kánon-lásd: KÉRÉSZY: *Katolikus egyházi jog*. IV. é. n. 936.

Ökumenizmus kezdetű dekrétumtól kezdve, 1964-től kezdve változott meg alapjaiban. XXIII. János pápa 1960. június 5-én megalapította a Keresztény Egységtitkárságot, majd 1962. október 11-én megnyitotta a II. Vatikáni Zsinatot. Ezen három szkéma került a zsinat elé: A Zsinat Keleti Bizottsága részéről beterjesztett *De unitate Exlesiae*, az *Ut omnes unum sint*, valamint a Teológiai Bizottság által benyújtott *De ecclesiaban* levő egységtörekvéstről szóló és az Egységtitkárság által benyújtott *De oecumenismo* című szkémák.¹⁷ Mindennek a betetőzése az 1983. november 27-én hatályba lépett új Codex Iuris Canonici volt, amelyet már az ökumenikus szellem jellemez, minthogy szakított a 'communio plena' és a nem katolikus keresztény egyházakra vonatkozó 'communio non plena' (nem teljes közösség) fogalmával.¹⁸

Az új Codex már így rendelkezik: „A püspökök egész testületének és az Apostoli Szentszéknek különösen feladata, hogy előmozdítsák és irányítsák a katolikusok részvételét az ökumenikus mozgalomban, melynek célja az összes keresztények között az egység helyreállítása, melynek munkálására az egyház Krisztus akaratából köteles. Ugyancsak a püspökök és a jognak megfelelően a püspöki konferenciák feladata, hogy ezt az egységet előmozdítsák és amennyire a körülmények szükségessé vagy ajánlatossá teszik, gyakorlati szabályokat alkossanak a legfőbb egyházi hatóságok előírásainak figyelembevételével.”¹⁹

A protestáns egyházak közül az evangélikus egyház törvényhozása is fontosnak tartotta az ökumenikus mozgalom szükségességére történő utalást: „A Magyarországi Evangélikus Egyházat a Jézus Krisztusba vetett hitbeli közösség révén testvéri kapcsolat köti össze a többi keresztény egyházzal. Ökumenikus kapcsolatokat tart fenn a magyarországi és külföldi egyházakkal, valamint egyházi szervezetekkel, elsősorban a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsával, az Egyházak Világtanácsa és az Európai Egyházak Konferenciája tagegyházaival.”²⁰

XXIII. János pápa mondata – „Ne azt keressük, ami elválaszt, hanem azt, ami összeköti!” – nagy visszhangot váltott ki, akárcsak az ökumenikus direktórium 1967-ben és 1970-ben a keresztény egységtörekvésekről szóló irányelvei. Különösen fontosnak tűnnek a kereszténység érvényességéről szóló rendelkezések, nemkülönben a lelki egység előmozdítására alkalmas gyakorlatok, így a közösen végzett imádságokról és szent cselekményekről szóló rendelkezések.²¹

Egyre igényesebb párbeszéd van kialakulóban a keleti és nyugati kereszténység közötti közeledés vonatkozásában is. Ez utóbbi téren az egyházjog is érdemi párbeszéd színtere.²² Napjaink egyik intenzíven tevékenykedő mozgalmá az „Igazságosság, béke és a teremtett világ megőrzése” gondolatot zászlajára tűző katolikus-ortodox-protestáns kezdeményezés, amely 1989. óta tömöríti egységbe az Európáért felelősséget hordozó keresztényeket.

¹⁷ CSERHÁTI József id. munka 385–386.

¹⁸ BOLERATZKY LÓRÁND: A Codex Iuris Canonici evangélikus szemmel. *Kanonjog*, 2003. 66–67.

¹⁹ ERDŐ PÉTER: *Egyházjog*. Budapest, 1991. 314.

²⁰ BOLERATZKY (1988) i. m. 79.

²¹ Cserháti József id. munka 390.

²² ERDŐ PÉTER: *Csak a kegyelem*. Budapest, 2003. 147.

A katolikus egyház ökumenikus vonalon kifejtett tevékenységének eddig már két igen jelentős eredménye is volt. Az egyik az 1965. december 7-én Rómában és Isztambulban a katolikus és orthodox egyház között 1054-ben kimondott anathéma kölcsönös feloldása, a másik pedig, hogy a Vatikán és a Lutheránus Világszövetség között 1967. óta folyamatos tárgyalások eredményeképpen létrejött egy sereg dokumentum.²³ Ezek közül az 1999. október 31-én Augsburg városában tartott istentiszteleten a Lutheránus Világszövetség és a Római Katolikus egyház képviselői által aláírt, a *Megigazulásról szóló közös nyilatkozat* érdemel megkülönböztetett figyelmet.²⁴ Ennek a nagy horderejű ökumenikus eseménynek – amelyet mérföldkőnek lehet tekinteni a keresztények közti közeledés útján – egyrészt abban van jelentősége, hogy a két egyház felismerte azt az igazságot, hogy mindketten hitelesen hirdetik az evangéliumot, másrészt abban, hogy a Szentlélek által szerzett megváltás művét az ember csak hit által tudja befogadni, amely már maga is kegyelem, megszüntetve ezzel a jöcselekedetek érdemszerző jelentőségét. Ezen felül a katolikusok visszavonják az 1545. évi tridenti zsinaton elfogadott átok-formulát, ugyanakkor pedig az evangélikusok saját hitvallásaikban szereplő elmarasztaló kijelentéseket érvénytelenítik.

A vatikáni zsinat eredményeképpen a római katolikus egyház szinte mindegyik vallásfelekezettel dialógust kezdett. A bilaterális, azaz a kétoldalú párbeszéd jellemzi a hetvenes éveket. A multilaterális, vagyis a többoldalú párbeszéd csak ezután vezethet eredményre.

Alapvető kérdéseket vet fel a Limai dokumentum (1982),²⁵ amely nemcsak a kereszténység, hanem az úrvacsora közös ünneplésének lehetősége miatt az ökumenikus mozgalom egyik kulcskérdésévé vált. A másik kérdéssel, nevezetesen a ‘zsinati folyamattal’ – az igazságosság, béke és teremtés kérdésével – kapcsolatban Vajta Vilmos megállapítja, hogy úgy még nem hallgattak az evangélikus teológusokra, mint a második vatikáni zsinaton, ahol minden kritikát elmondhattak. Ezért vetődött fel 1983-ban a vancouveri VI. Világgyűlésen „egy egyetemes keresztény zsinat egybehívásának terve” minden egyház képviselőjének részvételével. Mivel azonban ez főleg a katolikusok és ortodoxok számára ekkleziológiai problémát jelentett, a zsinat helyett ‘zsinati folyamatról’ kezdtek beszélni. A jövő egyetlen ökumenikus kérdése az, hogy az ökumenikus mozgalom képviselői az alapvető kérdésekről evilági, azaz immanens módon tud-e megszólalni, vagy ráébred arra, hogy az egyháznak Krisztus küldetése által olyan mondanivalója van, amit senki más el nem tud mondani helyette. Az egyháznak nincs szabadalma világi kérdések megoldására, de szava van ahhoz az emberiséghez, mely e világban küzd emberi létének emberséges megoldásáért. Az egyháznak tehát az a küldetése, hogy ne e világ, hanem az eljövendő világ hírnöke legyen. Az eljövendő időkből az egyetlen ökumenikus kérdés, melyen az egyház jövője is megfordul az, hogy az egyház el tudja-e mondani azt, ami korábban is hangsúlyos volt: „solus Christus, sola fide, sola Scriptura”.²⁶

²³ BOLERATZKY (1988) i. m. 458.

²⁴ *Az evangélikus-római katolikus közös nyilatkozat a megigazulás tanításáról*, Budapest, 2000.

²⁵ VAJTA VILMOS: Ökumenikus tapasztalatok. *Lelkipásztor* 90/4. 119–124.

²⁶ BOLERATZKY (1988) i. m. 459.

Magyarországon 1947-ben megalakul a Magyarországi Ökumenikus Bizottság, melynek helyébe 1957-ben a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsa lépett. 1991-ben új alapszabályt fogadtak el, mely szerint az alapszabályt elfogadó egyházak szövetséget alkotnak, és ez a szervezet az Egyházak Világtanácsának magyarországi társtanácsa. Napjainkban huszonhárom egyház vesz részt az Ökumenikus Tanács munkájában, köztük 1992. óta megfigyelői minőségben a Magyar Katolikus Egyház is.²⁷

A magyarországi ökumenikus mozgalom illúziók nélkül, de élő reménységgel ítéltető meg. Feladatának tekinti az evangélium hirdetését, másrészt pedig a szereztről történő tanúságtételt. Az egység megteremtése, az 'Unum Corpus Christianum', ma még elérhetetlen távolságban levőnek tűnik, azért ma a cél inkább a közös hitben való épülés és annak megerősödése.

A német egyházi jogi irodalomban már az ötvenes években talákoztunk olyan véleményekkel, amely az 'ökumenikus egyházi jog' tudományának hiányára mutatott rá, megállapítva azt, hogy az egyházi jogtudomány a modern ökumenikus mozgalmakkal érdemlegesen mind ez ideig nem foglalkozott.²⁸ Ezt a szemrehányást elsősorban a német, osztrák, illetve a svájci jogi karokon levő egyházi jogászok felé intézték, mert egyházi jogi tanszékek csak ebben a három országban vannak. Ennek okát Smend abban látja elsősorban, hogy az ökumenikus mozgalmak impulzusait leginkább az angolszász és amerikai egyháziasságtól nyerik.

Siegfried Grundmann szerint az ökumenikus kapcsolatok ügye zömmel az ún. 'láthatatlan' egyházat érinti, ami gyakorlatilag azt jelenti, hogy elsősorban a teológusok területe, ezért a teológusok és jogászok közötti kölcsönös megértésre van szükség. Vakmerő vállalkozás lenne ma még, ha 'ökumenikus egyházi jogról', mint önálló tudományterületről beszélnénk, annál is inkább, mert ma még aligha volna lehetséges olyan alapelvek kidolgozása, amelyek katolikus és protestáns oldalról egyaránt elfogadhatók lennének. Inkább csak néhány jellemző vonás megvilágítására van lehetőség.

Azt mindenképpen megállapíthatjuk, hogy az ökumenikus mozgalomnak sajátos, különleges jogrendre van szüksége, amely sem nem 'egyházak feletti', sem nem 'világegyházi jog' nem lehet, hanem teljes szabadságuk megőrzése mellett olyan egyházi jogi rendszer, amelynek elsőrendű feladata az ökumenikus tudat erősítése.²⁹ Bár ennek a jogrendszernek a nemzetközi jog felé kell orientálnia, az ökumenikus jog alapjának mégsem a nemzetközi jog az alap- és értékrendje. Létezésének alapja a 'corpus Christi myticum' szolgálata, és realitása az 'una sancta catholica' realitása. Ezért szerepel az 1962. évi lundi világkonferencia anyagában, hogy „[...] az egész kereszténységben minden szétszakítottság ellenére egység uralkodik, melyet Isten

²⁷ A Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsának alapszabályát lásd BOLERATZKY (1988) i. m. 468–474.

²⁸ RUDOLF SMEND: Deutsches evangelisches Kirchenrecht und Ökumene. In *Eine Festgabe für Otto Dibelius*. 1950. 179.

²⁹ SIEGFRIED GRUNDMANN: Das evangelische Kirchenrecht und die ökumenische Bewegung der Gegenwart. *Archiv des öffentlichen Rechts*, 1959. 84. Band, 48.

Krisztusban adott, s amelyen keresztül az eljövendő világ erői már közöttünk hatások. Ez az egység és minden keresztény közösségben való részesedés kétségen kívül fennáll. Ezért az ökumené joga a Christocratia alapelvein áll és a lex divinában, valamint az ius divinum positivum külső rendjében jelenik meg.³⁰

Kétségtelen, hogy a protestantizmusban az egyházfogalom nincs kapcsolatban a hit fogalommal, mint ez fennáll a katolikus egyháznál. Az utóbbi időben azonban erős közeledés tapasztalható, elég csak Johannes Heckel *Lex charitatis* című hatalmas munkájára utalni.³¹ Szerinte Isten akarata az egész emberiség számára a legfőbb törvény. 'Dei voluntas ist suprema lex.' A világi jog ezért nem lehet irányadó az egyházi jog számára. 'Ut omnes unum sint' – ez Isten megváltoztathatatlan akarata. A 'Christocentrikus' (vagy Christologikus) jogelmélet – mely szerint Krisztus nemcsak az egyház ura, hanem az egész teremtettségé is –, a világi jog számára is követendő példa. A világi törvénytől eltérően a 'lex spiritualis', az isteni szellem minden ember szívébe beépült. A 'lex charitatis' szabályozza az ember viszonyát Istenhez és az ember felé is.³²

A Krisztus egyházának egységét szolgáló mozgalom a szeretet primátusából nőtt ki, és a közös erkölcsi szolgálat gyümölcse, amely azonban a hit mélységéből fakad, és a közös jogi-szervezeti cselekvésben bontakozik ki. Ez a jogi megjelenési forma nem lehet más, mint a kölcsönös szerződéses forma. Az ökumenikus konferenciák határozataiban is jogalkotó tevékenységet lát az egyik kiváló német egyházjogász, Günther Holstein.³³

Korábban a katolikus és protestáns egyház közti kapcsolatok megteremtése kötelezettségvállalásokon keresztül nyert elismerést. Az egyházjogi érvényesség általában katolikus részről biztosított privilégium formájában történt, amely nem állt a kánonjog hatálya alatt. Ez a specifikus egyházi jogviszony, más szekuláris jogalanyokhoz hasonlóan, egyházi feladatokat érint, amit pozitívan kell értékelni.

Günther Holstein a konferenciák jogi jelentőségét abban látja, hogy a résztvevők kijelölése a küldő egyház részéről jogi intézkedés alapján történik, ami annak a kifejezését jelenti, hogy hajlandók bizonyos kérdésekben közösen cselekedni, így ezek az egyházak jog szerint biztosított kapcsolatba kerülnek egymással. Ez a kapcsolat objektív jellegű, nem egyházak feletti, hanem egyházak közötti. A résztvevők tárgyalóképes személyekként történő elismerése azt is jelenti, hogy ezt a formát az egyházak között megfelelőnek tartják az ökumenikus kapcsolatok továbbfejlesztésére. A nemzetközi szerződések érvényességéhez szükséges ratifikáció helyett itt inkább magáról a cselekvésekről történik döntés.³⁴

Az egyházak közötti konferenciákon született határozatok alapján sor kerülhet nemzetközi bizottságok, kulturális rendezvények, esetleg döntőbíróóságok, vagy állandó jellegű konferenciák létesítésére, a nemzetközi intézmények mintájára. Ezeknek

³⁰ DIETRICH PIRSON: *Universalität und Partikularität der Kirche*. München 1965. 327–329.

³¹ JOHANNES HECKEL: *Lex charitatis*. München, 1953.

³² Uo. 56.

³³ GÜNTHER HOLSTEIN: *Die Grundlagen des evangelischen Kirchenrechts*. Tübingen, 1928. 398–404.

³⁴ HOLSTEIN i. m. 398–404.

egyházak közötti jellege van, a társadalmi egyenjogúság bázisán nyugszanak. Nem állnak az állami jog felett, és nem gyakorolnak felsőbbbségi hatalmat. A meghozandó határozat az egyházak jól megfontolt véleménye, melyet nem az egyházak nevében hoznak, hanem az ökumenikus eszme szolgálatának hatékonyabbá tétele érdekében. Ez nem jelent mást, mint az egyház szolgálatát, amely az egyház belső jogrendjén nyugszik. Minden hatalom az evangélium hirdetésére és a szeretetszolgálatra irányul; ez azonban nem jogi kötelességen, hanem inkább a lelkiismereten, az Ige hatalmán nyugszik, az egyes egyházak sajátosságainak megóvása mellett.

Az ökumenikus gondolat továbbfejlődését jelentette a 'szociális kutatóintézet' felállítása, továbbá olyan program megvalósítása, amely az egyházak egységének megvalósítása érdekében a hit és alkotmány fejlődése irányában történő előrehaladást elősegíteni képes.

Az ökumenikus előrehaladás érdekében szükség van az egyházak belső megújulására – 'ecclesia semper reformari debet' –, és még nagyobb lendülettel végzendő folyamatos párbeszédre, hogy egyre inkább közeledjünk a Krisztus főpapi imádságban megjelölt célhoz: „Ut omnes unum sit.”

